

Russiske krigsfanger i Almsted under første verdenskrig.

Af Hans Andersen.

Under 1ste verdenskrig 1914 - 18 fik Almsted som andre landsbyer i Nordslesvig tildelt et antal russiske krigsfanger til hjælp ved landbruget. De skulle afhjælpe den mangel på arbejdskraft, der var opstået ved indkaldelsen af henvendte en snes af de bedste mænd herfra til krigstjeneste på fronterne i Øst- og Vesteuropa. De russiske krigsfanger ankom hertil engang i foråret 1915 og blev her til hen i februar 1919. Almsted fik tildelt 8 russere. Senere - efter et par nye indkaldelser - kom der yderligere 2 krigsfanger her til byen. I mine drengeår var de russiske krigsfanger et almindeligt samtaleemne, men efter 2. verdenskrigs begyndelse mistede oplevelserne under den tidligere krig deres aktualitet, og i dag bliver de meget sjældent omtalt. Derfor denne beretning, som nok er sidste udkald, for at bevare noget for eftertiden om de russiske krigsfanger her fra egnen. Desuden har jeg besøgt flere ældre mennesker her i sognet eller som tidligere har boet her, og som endnu kan huske russerne, og som har hørt og set dem. De har været en god hjælp til at få lidt sammenhæng i beretningen bl. a. medfangernes navne, om vagtmandskabet, med udlån af billeder til affotografering til det lokalhistoriske arkiv osv. Deres beretninger gengives helt eller delvis, da der i flere tilfælde vil være et sammentræf af enkelte hændelser, iøvrigt omtales krigsfangerne i Almstedskov, som dengang hørte til Almsted kommune, selv om henvendte halvdelen af dem var tildelt Notmarkskov området. Dog er det, som her er beskrevet, kun en sløret skygge af den stedlige befolknings dagligdag og oplevelser på godt og ondt sammen med de russiske krigsfanger i det åremål, de var her. Det skal også kun ses som et forsøg på i et kort nu at holde på mindet om en lille flok mennesker fra det store, fjerne land langt mod øst, som af krigen blev tvunget til at opholde sig her gennem 4 år i den nordvestlige udkant af det tyske kejserrige langt fra deres hjemegn og deres familier og senere - efter flugten (afrejsen) herfra en tid, ja, for nogle af dem op til et helt år som flygtninge i lejre i Danmark.

Almsted 1999. Hans Andersen.

Russiske krigsfanger i Almsted med vagtmand

Når samtalen i dag falder på de russiske krigsfanger, som var her under første verdenskrig, synes de fleste vel, at det er noget meget fjernt og dem uvedkommende. Ja, man kan træffe folk, som er født og opvokset her, som aldrig har hørt dem omtalt.

Russiske krigsfanger i Almsted med vagtmand.

Det er vel forståeligt nok, da den yngre generation ikke har kendt mange af de mennesker, der levede sammen med de russiske fanger, og for hvem de var en del af hverdagen i de næsten 4 år, de var her. Selv er jeg født godt 4 år efter, at de rejste herfra, og dog blev de en snes år fremover jævnlige omtalt, og lidt af det, der blev fortalt, husker jeg endnu. Allerede i 1992 fik jeg en opfordring af arkivleder. *Hans Lind i Augustenborg* om at samle og nedskrive det, som endnu fandtes her på egnen. Han sagde, at selv om tiden er forpasset med 30 år, er klokken dog kun lige 5 minutter i 12. Jeg gik straks i gang, og nu er alle kilder nok udtømte. Det vil nok være naturligt at begynde med det, som jeg gennem årene hørte fortalt om den russiske fange, der var her hos os. Fortællingerne, som jeg hørte i mine drenge- og ungdomsår, kom tit, når vi sad i hegn eller på skråningerne ved de mange små enge, som i dag ikke findes mere, når vi holdt pause under markarbejdet og spiste frokost eller drak eftermiddagskaffe. Det var jo i de samme omgivelser, fangerne havde slidt i det med det samme arbejde som vi selv. Desuden stod Dimitris lille asketræ jo derhenne i hegnets bag den lille bæk, og det blev der jævnligt snakket om. De første fanger kom til Almsted først på sommeren 1915. De blev indkvarteret i Jens Bondes aftægt. Her havde smeden i forvejen sat jernstænger for vinduerne og forsvarlige låse for dørene. Det var nu ikke i Almsted, fangerne havde det dårligste kvarter. Huset var godt og rummeligt. Desuden havde vagtmanden også sit tilholdssted i samme bygning. Vi fik først en fange tildelt efter min bedstefars indkaldelse til krigstjeneste den 7. december 1915. Han fortalte, at de på vejen til skydebanerne kom forbi en fangelejr for russiske krigsfanger. Det var en hel by, omgivet af pigtrådshegn. Hvor mange der var i denne lejr vides ikke, men at dødeligheden var stor blandt de stakkels mennesker sås tydeligt på begravelsespladsen, som blev større for hver dag. De fanger, som kom hertil og blev ansat ved landbruget, var heldigere. Af de 65-70 fanger, som var her i sognet i godt 4 år, døde ingen. Den russer, som vi fik her på gården, var kommet hertil sammen med de øvrige fanger tidligere på året. Han blev da indkvarteret i Almstedskov og kom til Peter Poulsen på Smørholm sammen med en medfange.

Hans navn var Dimitri Nikoforovitj Harytkin.

Dimitri N. Harytki) fotograferet i Danmark 1919)

Han var fra en landsby, der hed Rubnoie, som ligger ca. 200 km sydøst for Moskva i guvernementet Tambovskoje. I sit hjemland havde han en tømrerhandel. Han var en stille og rolig mand, og var - som så mange af sine landsmænd - ret religiøs indstillet. Vi har 8 billeder af ham, hvoraf det kan ses, at han ikke var en helt ung mand, måske omkring 40 år. Fangerne skulle have særkost og spise i enrum ifølge de givne bestemmelser. Det tog man nu langt de fleste steder her på egnen ingen hensyn til. Fangerne spiste sammen med familierne på gårdene, hvor de arbejdede. Ligeså her hos min bedstemor, hvor Dimitri nærmest blev betragtet som et medlem af flokken. Dimitri sad altid for den nedre bordende nærmest ved døren. Så var det nemt at smutte ud i forstuen med sin tallerken, hvis gardenerne skulle vise sig, eller når vagtmanden var på kost. Han spiste nemlig på skift rundt på gårdene. Her sad så Dimitri på en skammel ved et lille bord. I en lille skuffe under bordet havde han lidt ekstra, når han skulle sidde der i flere dage. Det måtte han, når revisionen var i byen, så stod det hele jo på højkant. Russerne var ret vidende om, hvad der blev gemt væk af afleveringspligtige sager.

Dimitri hjalp engang til med at grave et par mælkejunger fyldt med hvedekorn ned bag et hegn ude i marken. Under krigen fik man herfra det afleveringspligtige brødkorn malet hos mølleren på Helved vandmølle. Mølleren, Jens Bonde på Asserballe mølle var bange for at male sort, da ejeren af Tuemosegård, P. Simonsen, der var meget tysksindet og kunne se, når møllen gik i utide. Franskbrødet fik de medbagt hos bageren i Notmark, Riedel hed han vist. Han var ikke så bange af sig. Hjemmebagning var jo forbudt. Derfor var mange af de store dejtruge mange steder sat til side. Dette har i flere tilfælde fristet de russiske fanger til flugt over havet, med Fyn som mål, til friheden. Engang, da min bedstemor fik en kage medbagt hos bageren, traf det sig så uheldigt, at gendarmen kom ridende, da min onkel var på vel hjem med kurven på armen, (han var kun en halv snes år). Gendarmen ville se, hvad der var i kurven, og han måtte fint pakke op. "Ah, weissbrot," sagde han. Derpå fulgte han med hjem, hvor han skar et stort stykke, som skulle sendes ind til undersøgelse, for han troede - trods protester - at den var bagt af hvedemel. Midt under det hele kom hendes far, Peter Bladt ind i køkkenet. Da han også syntes, at stykket, som gendarmen havde skåret af, var lovligt stort, sagde han: "Do ærre et vel sjæl." Derover blev gendarmen arrig og gav ham en irettesættelse. Den gamle trak straks i land. Han skulle være lidt forsigtig, da han var optant (Person, som føler sig tilknyttet en anden stat end den, vedkommende faktisk bor i). Heldigvis var kagen bagt af bygmel denne gang. De russiske fanger havde en vis forkærlighed for tørvemoser og mergelgrave, som de både fiskede og badede i. De var jo også fra de store floders og søers land uden adgang til havet. Om sommeren, når de var med i tørvene, svømmede flere af dem rundt i Almsted Lyng. Det samme gjorde min bror og jeg efter endt arbejde med tørvestrygning under 2. verdenskrig. Kunne russerne gøre det, kunne vi også. Min onkel fortalte, at de også tog bad i mosen hos Frost i Padholm. En af de store drenge skubbede under en badedag en af fangerne ud i vandet, men han kom ikke op igen. Det gav et ordentligt postyr, og de begyndte at løbe rundt om mosen og søgte efter ham. Men lidt efter kom han frem. Han var svømmet under vandet og var kommet op, hvor der hang nogle buske ud over vandet og gemt sig der nogen tid. Det littede straks på humøret. Denne episode blev der hentydet til flere gange under samtaler med nogle af de ældre, som jeg besøgte. Dimitri var ikke just speciel god til at bruge en le, og da han jo var beskæftiget inden for tømmerbranchen derhjemme i Rusland, lå det næsten ligefor, at det var vi indforståede med. Jeg husker endnu, at da jeg som stor dreng skulle lære kunsten, når der blev slået hø i de små enge, af min far fik at vide: "Det ser godt ud, det du laver, du er næsten lige så dygtig som Dimitri, han fik det heller aldrig lært". Før i tiden havde hver mand sin le, og i mange år hang Dimitris le oppe på loftet og blev aldrig brugt. Under 2. verdenskrig, da der var mangel på næsten alt, forærede min far den til en gammel høstmedhjælper, som hjalp os i mange år. Min far fortalte, at et par gange var der kommet en hvirvelvind op, mens han og Dimitri arbejdede i marken. Russeren tog da hurtigt sin kniv frem og kastede den mod hvirvelen. Han sagde, at det var den onde, - djævelen, der for forbi. Han har nok været lidt overtroisk, men vi har ikke været stort bedre her hos os. Vi kender alle fænomenet med hvirvelvinden, der især på en varm høstdag, hvor vi kan se den, længe før den når frem til os. Hvor den løfter den løse halm højt op i luften, og hvor det lidt efter kommer langsomt dalende ned igen. Her på Als sagde man tidligere, at en hvirvelvind på marken varslede regn. Man sagde også, at der flyver en heks i hvirvelen, og hun kan gøre folk tossede. Derfor skal man slå kors for sig og spytte, hvis man ser en sådan vind - uanset hvor og hvornår, det sker. Dimitri havde før krigen været soldat i den kejserlige arme. Han havde da fået en udmærkelse for gode skyderesultater. På flere billeder af ham ses den som vedhæng til hans urkæde. Man må faktisk undre sig over, at ting som ure og lignende ikke blev taget fra dem ved tilfangetagelsen eller af fangevogterne i lejrene. Måske har de holdt disse private genstande godt gemt på sig under opholdet der. Det kan vel også tænkes, fordi antallet af fanger har været så stort. Det har været umuligt at kontrollere, hvad den enkelte havde af værdigenstande på sig. På venstre ærme havde fangerne et hvidt armbind, hvorpå der med store bogstaver stod KG - Kriegs Gefangene eller også deres fangenummer. Det var ikke kun tyskerne, der forsynede fangerne med disse kendingsbogstaver og tal. Min gamle lærer i Notmark havde et foto af sig selv i fangedragt fra sit amerikanske fangenskab med store bogstaver PW Prisener of War på nalet ryggen og buksebenene foran. Det var gamle militære uniformer i en hæsleg grøn farve. Det hændte af og til, at der sejlede et af de store luftskibe, Zeppelinere fra luftskibsbasen nord for Tønder hen over Sundevad. Når Dimitri så et af dem, sagde han altid: "Germansk! zigarre - Germanski kaput." Nede i marken, hvor den lille bæk udgør skellet mellem Asserballe og Notmark sogne, står der et gammelt asketræ.

I 1917, da min far og Dimitri var ved at hugge hegnet ned, bad Dimitri om, at et fint lille asketræ ikke måtte blive stående som et minde om ham.

Dimitris asketræ med sten, Almsted. Træet er plantet af Dimitri, der var krigsfange herfra 1915-19.

Det er vel nu omkring de hundrede år gammelt, men efter alderen ikke særlig stort. Måske fordi det står her lige ved bækken, og området er for fugtigt. Det led også lidt skade under orkanen 3. december 1999. Det er blevet kaldt Dimitris træ og er blevet skånet, hver gang hegnet er hugget ned. Den 10. marts 1996 blev der sat en større sten op foran Dimitris træ. Stenen blev fundet i marken et halvt hundrede meter nord for træet. Det er meningen, at hans navn og årstallene 1915-19 skal indhugges i stenen med kyrilliske bogstaver. Han var meget dygtig til pilefletning. Jeg husker endnu en stor tørvekurv, som blev brugt til at bære brænde ind i til helt op i 1930'erne. I Graugården havde de to russere. Den ene hed Gerasim og var en hel kæmpe, den største af russerne i byen. Den anden hed Mahtve, han var lille og mørk. Gerasim var en stille og rolig mand, men lige så rolig, han var, lige så hidsig var den lille, men han var også jøde. Han spiste ikke svinekød. Han sagde altid, mens han rystede på hovedet: "Gott sprach, Mathve muss nicht speck essen." Inden Dimitri sammen med tre af sine kammerater, nemlig Jørgen Lassens Michael samt Mathve og Gerasim fra Graugården rejste til Danmark omkring 5. februar 1919, skrev han et vers og sit navn i min farbror, Peters poesibog. En kopi af verset ses nedenunder. Under verset har han skrevet år og dato, hvilket fortæller om det omtrentlige tidspunkt for afrejsen. Som tidligere nævnt kom antallet af russiske fanger i Almsted op på 10. Det har ikke været muligt at få oplyst alle fangernes fulde navne. Vor egen og Graugårds husker jeg, de øvrige har det dog gennem samtaler - og en enkelt pr brev - været muligt at finde frem til.

Jarson Seevakoff: Hans Eriksen. Dimitri Nikoforovitj: Hans Andersen. Lawitski Jens Bonde. Mahtve: Graugården. Dreson: Jens Bonde. Eduard Bangkofskij: Hans Hansen. Wassili Scheletin: Hans Eriksen. Gerassim: Graugården Fjodor Wassiliwitj: Sofie Hansen. Michail: Jørgen Lassen.

Mimmi Thomsen, Tørsbøl, f. Lassen i Almsted husker om de russiske fanger:

Min far blev indkaldt til krigstjeneste på mobiliseringens første dag, og min mor stod for gårdens drift under hele krigen. Da de russiske krigsfanger kom til byen i sommeren 1915, fik vi også en fange tildelt. Han hed Michael, men hans efternavn husker jeg ikke. Han var skomager af profession derhjemme i Rusland. Foruden sine medfangers fodtøj reparerede han også vort. Jeg husker også, at han gerne ville have en snaps, og han sagde tit til mor: "Vodka, madam." Han fik engang en hel flaske brændevin af hende. Den gemte han i hakkelsen ovre i hestestalden, og for at spare på den, lavede han et lille snapseglass af en kålroe, som han drak sin daglige ration af. Jeg kan også huske, at russerne ville sejle til Fyn på en flåde af 4 tomme tønder, som de havde slået sammen på stranden nede ved Fynshav. Da de var kommet et stykke ud fra kysten, kom der pludselig en femte mand, som ville med. Han var der ingen plads til, så der gik kludder i det, og de kom ikke af sted. Jeg kan endnu se for mig, at en af dem kom gående ned ad gaden. Mærkeligt nok kom han oppe fra Hans Hansens, og han så så ked og fortrydelig ud over den mislykkede flugt. Jeg kan bare ikke forstå, hvorfor han kom den vej ind i byen, for de skulle da komme fra Fynshav. Jeg syntes, at det var rigtig synd for ham; ja, jeg havde ondt af ham. Nu skulle han sikkert i kasjotten i Asserballe, men det husker jeg nu ikke noget om.

Det er muligt, at den femte mand, der forkludrede flugten for dem, var fra kystvagten. Ja, så var der vagtmændene, hvoraf der har været 2 her. Deres koner har besøgt dem her, og de boede i længere perioder hjemme hos os. Den første kan jeg ikke huske navnet på.

Hans kone var langfingret, og hun ranede nogle smykker af min mors, så der var noget køligt mellem dem. Derimod var forholdet til den anden vagtmands kone helt anderledes. Han hed Otto Zeidler, og han var en meget flot karl. Hans kone boede i lang tid på gården hos os. Min far og mor har besøgt dem efter krigen. De boede da i byen Schwerte ved floden Ruhr. Zeidler arbejdede der i en virksomhed, der fremstillede hårbånd til sløjfer o.a. Senere har Zeidler og hans kone besøgt far og mor her i Tørsbøl.
(fortalt 25. juli 1992)

Anna Hansen Petersen, født Bonde i Almsted fortæller:

Vi havde 2 russiske krigsfanger på gården derhjemme. Den ene hed Lawitski og var fra Polen. Han kom sammen med de første russere i foråret 1915. Den anden fange var russer, og han kom først efter min fars indkaldelse til krigstjeneste i august 1916. Han hed Dreson. Vagtmanden boede sammen med fangerne på den anden side af gaden i vor aftægt, hvor han havde et værelse for sig selv. Han var en meget flot fyr. Han havde et godt øje til de unge piger i byen. Senere kom hans kone herop. Hun boede hos Jørgen Lassens. De havde en lille dreng, der døde, mens de var her. Han blev begravet på Notmark kirkegård. Russeren havde et fotografiapparat, som de tog en masse billeder med. De var nu ikke alle lige gode, og de er senere forsvundet. I 1917 ville de flygte til Danmark. De tog nogle tomme tønder oppe i vor lade og kørte dem til stranden. De kom ikke af sted, men derimod i kasjotten. Det var vore russere meget kede af. Fangen, der var polak, var her i 1 år, inden min far blev indkaldt. Han var meget dygtig til landbruget. Han rejste hjem til Polen, lige efter at krigen var slut. Dreon rejste først senere, (fortalt 1. november 1995)

Andreas Smidemand, Notmarkskov fortæller om russerne:

De russiske krigsfanger boede i vor aftægt. Der var sat jernstænger for vinduerne, og dørene var aflåste, for at de ikke skulle flygte til Danmark. Vor russer hed Sarvin. Han holdt sig meget til fangen på Naskergård. Han hed Valtin. Om sommeren opholdt de sig tit i vor tørvemose, der lå på den anden side af vejen lige over for gården. Mosen er nu opfyldt og ejes af Christian Frost på Padholm.

Russiske krigsfanger fra Almsted fotograferet i Danmark 1919.

De tog også tit bad i mosen, der ligger vest for Padholm. En af fangerne var engang ved at drukne der, men han blev reddet i land. Jeg husker ikke, hvordan det skete, men vagtmanden, Jacob Esmann, blev i hvert fald arrig, da han hørte om det. Sarvin og jeg var en dag ved at skære hakkelse til hestene.

Russiske krigsfanger fra Almsted fotograferet i Danmark 1919

Det foregik med håndkraft. Russeren trak rundt idet store hjul ved håndtaget, og jeg lagde halmen i maskinens kasse, hvorpå der var en anordning med en fodpedal til hjælp for ham, der trak svinghjulet. Der fik jeg hånden i klemme og revet op tværs over håndfladen, hvor der endnu er et kraftigt ar. Sarvin var helt ulykkelig, og han vikled en gammel klud om såret, der blødte stærkt. Derudover blev der ikke gjort noget særligt ved det. Lige efter krigens ophør flygtede Sarvin og en medfange til Fyn i et dejtrug, der stod på gården. De bar det ned til stranden, og de må have haft nogle planker eller træværk med for at stabilisere det. De tog nemlig fars gode reb og tovværk med, og det var han godt gal over: det var på den tid en mangelvare. De roede sig over ved hjælp af skovle og kom godt over.

(fortalt i august 1992)

Niels Esmann, Guderup, som er født og opvokset i Padholm fortæller:

Min far var vagtmand ved de russiske krigsfanger, der boede i Smidemands aftægt ovre i Gyden i Almstedskov. Han blev vagtmand, fordi han ved krigens begyndelse var over 40 år. Han blev flyttet herhjem, da de russiske krigsfanger kom. Gårdene, hvor fangerne havde deres arbejde, lå ret spredt i området. Det strakte sig fra Hagelbjerg Mosegård over Smørholm, Normarkskov, Gyden og Naskergård til Padholm. Det tog en del tid at bringe fangerne ud om morgenen og hente dem igen om aftenen. Derfor fulgte vi drenge som regel den russiske fange ved Frederik Hvid og dem ved Frost over til deres kvarter efter fyraften. Turen foregik under ret frie former. Vi gik sludrende og snakkende derover, og efterhånden lærte vi en del russiske ord og udtryk. Undervejs plukkede vi tit vilde blomster og lavede buketter; det var russerne meget glade for. Frederik Hvids russer hed Vasili Wrevrovitsj, og Chr. Frost's hed Andre. Jecherevotj. Hos Frost var der en tid 2 russiske fanger. Hos Gine Kornbeck, hvis mand faldt i krigen, var der en franskmænd. Han blev senere ombyttet med en russer. Franskmænd fik engang tilsendt nogle små kager i en stor pose, nærmest en lille sæk. Han opbevarede dem hos min far, og han delte tit med de andre fanger. Efter krigen sejlede flere af russerne til Fyn i en vognkasse, som de havde gjort vandtæt med en presenning - lavet af sække og indsmurt i tjære. De brugte skovle som årer. Min far havde godt set, at de byggede fartøjet, men han blandede sig ikke i det, og de kom godt over bæltet. Der kom senere et billede i avisen af fartøjet, da de var kommet til Danmark. Jo, jeg husker da også, at en af russerne var ved at drukne i mosen hos Frost, men hvordan han faldt i vandet, ved jeg ikke.

(fortalt 22. september 1992)

Min nabo. Hans Hansen fortalte:

Jeg husker ikke ret meget om russerne, - jeg var kun en lille dreng, da de var her. Der er aldrig blevet talt meget om den tid hjemme hos os. Dog har min mor fortalt, at far var væk i krigen, da russerne kom til byen. En af dem kom til os for at hjælpe med ved bedriften. Han hed Eduard Bangkoffskij. Vi havde også en tjenestepige, som hed Ida. Hun var en dygtig og frisk pige, og hun syntes godt om russeren, der var en flot karl. En forårsdag under krigen var Ida ved at lægge kartofler ovre på toften, som lå på den anden side af vejen lige over for ejendommen. Her lå indtil 1970 en kornlade. I dag står Sonja og Gunnars hus på samme sted. Mens Ida arbejdede med kartoffellægningen, gik russeren og stak græstørv af langs jordstykket. De har - vel nærmest for spøg - skiftevis kastet kartofler og græstørv efter hinanden. Det gik også meget godt en tid, men til sidst udviklede det sig til en hidsig kamp, hvor kartofler og jord fløj fra den ene til den anden. Det endte med, at min mor måtte ud og skille de stridende parter og sætte russeren i arbejde et andet sted.

(fortalt i august 1992)

Med undertegnelsen af fredstraktaten mellem Tyskland og Rusland i Brest-Litowsk den 3. marts 1918 blev de russiske fanger faktisk frie mænd. Men der skulle gå lang tid, før de kunne rejse til deres hjemland. Efter revolutionens udbrud lå hele det store russiske rige i en længere årrække hen i et stort kaos, hvor transport- og forsyningsvæsenet var brudt totalt sammen, hvor intet fungerede, og hvor ingen vidste sig sikker. Her kunne enhver blive antastet og uden varsel blive indrulleret enten i den røde eller den hvide hær, som det nu bedst traf sig, - eller måske blive tvangsforflyttet til et eller andet sted i det vidtstrakte rige. Dette var især medvirkende til, at der først kom en fangeudveksling i stand mellem de to lande på et langt senere tidspunkt. For de russiske krigsfanger i Nordslesvig kom hjemreisen for over halvdelen vedkommende til at gå over Danmark. Da krigen var forbi den 11. november 1918, er vagtmandskabet kort tid efter enten sendt eller rejst hjem. Dermed var de russiske fanger fri og uden opsyn. De har dog været nødsaget til at blive på gårdene, hvor de hidtil havde arbejdet, for at få de daglige fornødenheder, selv om hjemlængselen nu meldte sig meget stærkere end hidtil, hvor mulighed og risiko for flugt var uoverskuelig. Også det, at fædre og mænd var vendt hjem og havde indtaget deres pladser ved bordet og det daglige arbejde, kan have været medvirkende til en øget hjemlængsel. Dertil har russerne måske følt sig overflødige eller lidt ved siden af. Måske var det frygten for at blive sendt sydpå til de store tyske fangelejre, som de var kommet fra, og hvor de kendte forholdene. Selv om de ved flugten til Danmark rejste ind til en ukendt fremtid, har de dog foretrukket dette. Den første, som rejste herfra, var polakken Lavitski i Bondegården. Han rejste hjem til et selvstændigt Polen, der ret snart efter krigens afslutning var en realitet. Andre flakkede nærmest hjemløse rundt ikke kun her på øen, men i næsten hele det vestlige østersøområde. Det at skulle træffe et valg angående den bedste og mest sikre måde for deres hjemrejse har været et stort problem for dem. Det viser også, at de selv har været usikre om den valgte rute, eller om de undervejs har mødt uforudsete forhindringer, og har måttet ombestemme sig. Om vor russer, Dimitri, Jørgen Lassens Michael og Graugårds to russeres afrejse fortalte min bedstemor, at hun og Jens Grav Eriksen, der lige var kommet hjem fra krigen, kørte dem til Kettingskov med hver sit køretøj medbringende en lille bagage af deres få personlige ting. Her blev de fra Lybos Landing - mod betaling - af en lokal fisker sejlet til Fyn. Det var i dagene umiddelbart efter den 5. februar 1919. Efter de fire russeres ankomst til Danmark har de sendt flere billeder hertil. De er taget i Hald-lejren ved Viborg. Om der har været en lille hilsen eller anden meddelelse, vides ikke, i så fald er den bortkommet. Foruden de to fotos, som Dimitri sendte, findes der også et hos Mimmi Thomsen i Tørsbøl. Om Graugårds har fået lignende hilsen fra deres to russere kan ikke opklares. De er i hvert fald med på to af de tilsendte billeder. På billederne ses det, at alle fire er iklædt nyt tøj fra top til tå med slips og blød hat, og de ser meget forventningsfulde ud. Hvordan de så er blevet modtaget i den bolschevikiske arbejderrepublik midt under den store revolution i den - set med de rødes øjne - kapitalistiske påklædning, er ikke godt at sige. Men man kan have sine tanker, da ingen af dem har ladet høre fra sig efter afrejsen fra Danmark.